

Recenzja

pracy doktorskiej mgra Dawida Sawy

pt.: „*Finansowanie organizacji terrorystycznych na przykładzie organizacji Hezbollah – diagnoza i ocena zjawiska*”.

I. Temat Pracy

Zagadnienie finansowania terroryzmu stanowi istotną kwestię, gdyż to właśnie dostępność funduszy determinuje operacyjną sprawność organizacji terrorystycznych. Badanie przepływów finansowych, zarówno wewnątrz samej organizacji, jak i poprzez zewnętrzne kanały, pozwala na głębsze zrozumienie struktury i cele grupy terrorystycznej.

Taka analiza ujawnia w jakim zakresie finanse wpływają na możliwości operacyjne organizacji - określa, jakie działania są możliwe do realizacji w danym czasie, a także jak organizacja reaguje na blokadę finansową lub inne formy presji ekonomicznej, na przykład nałożony reżim sankcji.

Wybór tematu rozprawy doktorskiej, skupiającej się na finansowaniu organizacji terrorystycznych, z Hezbollahem jako studium przypadku, jest bezsprzecznie istotny. Taka tematyka zasługuje na naukową refleksję ze względu na jej wpływ na współczesną politykę regionalną i bezpieczeństwo na Bliskim Wschodzie. Ponadto, temat ten posiada znaczny potencjał poznawczy, umożliwiając głębsze zrozumienie mechanizmów finansowania organizacji terrorystycznych jak ich wpływu na ich sposób działania i cele.

Niestety, mimo ambitnej koncepcji, realizacja recenzowanej rozprawy doktorskiej nie spełnia wymogów merytorycznych ani metodologicznych. Struktura pracy jest chaotyczna, a narracja skacze między różnymi wątkami i dodatkowo dość powierzchownie Autor odnosi się do problematyki finansowania terroryzmu na przykładzie Hezbollahu. Ponadto, nadmierne poleganie na cytatach, zwłaszcza pozostawionych często bez komentarza, może wskazywać na poważne niedostatki w kwestii warsztatu badawczego.

II Cel badawczy i metodologia rozprawy doktorskiej

Bardzo ogólnikowo określony cel badawczy cytat *in extenso* „Celem badań niniejszej rozprawy doktorskiej jest dowiedzenie tego, jak dużą rolę i znaczenie ma fakt ulokowania w odpowiedniej kulturze i kontekście historycznym Hezbollahu w połączeniu z przepływem finansowym dla Partii Boga. Wpływ pieniądza w ujęciu dywersyfikacji budują i wzmacniają pozycję Hezbollahu nie tylko w przestrzeni regionalnej, ale także globalnej” (s.7). Doktorant, już w sformułowanym celu badawczym, przyjmuje tezę o rosnącej roli Hezbollahu w "przestrzeni regionalnej", określonej bardzo ogólnie, a zarazem równie enigmatycznie sformułowanej "przestrzeni globalnej". Nie doprecyzowano poprzez np. szczegółowe cele badawcze, w których można byłoby dokładnie przeanalizować źródła finansowania Hezbollahu oraz w jaki sposób wpływają na *modus operandi* tej organizacji.

Autor pracy postawił siedem pytań otwartych, które można by uznać za częściowo zasadne, pod warunkiem udzielenia na nie kompetentnych odpowiedzi w treści rozprawy. Niektóre z nich są sformułowane w sposób, który utrudnia odniesienie się do nich. Szczegółowe rozważenia na temat wpływu kultury i kontekstu historycznego na działania Hezbollahu, oraz roli finansowania w wzmacnianiu jego pozycji, wymagają precyzyjnych i dobrze sformułowanych pytań badawczych. Bez takiego podejścia, wyniki badań mogą okazać się niejednoznaczne lub niepełne, co ostatecznie podważa wartość całego badania. Autor ma także problem z określeniem ram geograficznych, przykładem pytanie bardzo ogólne: „Jakie korzyści finansowe czerpie Hezbollah z obecności w Ameryce Łacińskiej? I znowu bez uszczegółowionego zakresu terytorialnego: Jaki wpływ na finansowanie Hezbollahu mają ataki asymetryczne tej organizacji w zachodniej Europie?” Autor używa także mgliste pojęcie „przestrzeń regionalna” bez próby precyzyjniejszego zdefiniowania zakresu terytorialnego.

Doktorant powołuje się na cztery metody badawcze i dość enigmatycznie je opisuje: „metoda historyczna” (s. 11) a w niej „(...) Wnikliwej analizie poddano rozwój Hezbollahu nie tylko w wymiarze terrorystycznym, ale także politycznym”. Po pierwsze powinna być mowa o metodzie genetycznej, bowiem metoda historyczna ma bardzo szeroki zakres i powinno być jej przyporządkowane instrumentarium badawcze wchodzące w jej zakres. Po drugie niezrozumiałe jest powołanie się na „wymiar terrorystyczny i polityczny”. Co to oznacza? Autor nie poddał tych zagadnień krytycznej analizie. W „metodzie behawioralnej”,

która według Doktoranta stanowi „uwypuklenie mechanizmu finansowego” jak i organizacji politycznej Hezbollahu oraz zadziwiające włączenie do tej metody techniki wywiadu eksperckiego. Najmniej kontrowersji budzi powołanie się przez Doktoranta na „metodę decyzyjną”, która ma określić styk decyzji politycznych i ich uzależnienie od transferów finansowych. Pomimo deklaracji i powołanie się na zakres badań w ramach tej metody, treść pracy nie potwierdza konsekwentnie wykorzystywanie metody decyzyjnej.

Powyżej wymienione metody nie dostarczają odpowiedzi, w jakim konkretnym zakresie merytorycznym pracy zostały one praktycznie zastosowane oraz jakie cele badawcze udało się poprzez ich implementację zrealizować. W tak zarysowanych metodach badawczych – są natomiast ogólnikowo sformułowane zamierzenia, nijako oderwane od treści pracy, która nie jest spójna i można ją scharakteryzować jako dość pobieżny, a zarazem chaotyczny opis fragmentów i interpretacji wielu cytowanych autorów, za którymi, niczym za parawanem ukrywa się Autor rozprawy doktorskiej. Ponadto samo wymienienie metod badawczych nie przełożyło się na ich praktyczne zastosowanie i nie uporządkowały rozważań w dysertacji. Łączenie metody z technikami, a także dalece niewystarczający ich opis dowodzi poważnych mankamentów w procesie organizacji badań.

III. Struktura pracy

Struktura pracy budzi poważne zastrzeżenia. Przede wszystkim w pierwszym rozdziale Autor nie udziela odpowiedzi czym w istocie jest terroryzm i jakie wiążą się z tym zjawiskiem problemy definicyjne. Lektura tego rozdziału dowodzi, że Doktorant nie podejmuje wysiłku typologizacji terroryzmu, Brak odwołania się do kluczowych definicji terroryzmu, choćby zaproponowanego ujęcia definicyjnego zjawiska terroryzmu przez Jongmana i Schmida . W tej części zabrakło także odwołania się do publikacji profesora Sebastiana Wojciechowskiego pt. *Terroryzm na początku XXI wieku. Pojęcie, istota i przyczyny zjawiska*, w której badacz ten uporządkował kwestie definicyjne i terminologiczne, a wraz z nimi określił ramy teoretyczne badań nad terroryzmem.

Podsumowując, Doktorant jedynie bardzo pobieżnie opisał problematykę związaną z terroryzmem zaproponował niewystarczające ujęcie definicyjne już nie wspominając o braku jego typologizacji. Nie odnosi się i nie podejmuje się zdefiniowania kwestii fundamentalizmu religijnego. Nieco lepiej wypada ta część pierwszego rozdziału dotycząca finansowania terroryzmu, jak np. opisanie systemu *hawala*. Nie brakuje jednak ogólnikowych stwierdzeń i wykorzystywania, a wręcz nadużywanie długich cytatów. Autor jedynie sygnalizuje różne

źródła finansowania terroryzmu jak wykorzystywanie kryptowaluty czy narkobiznes, a także powierzchownie potraktowany został problem państw finansujących terroryzm. Nie istnieje w pracy kwestia korupcji przenikającej elity polityczne Libanu. W ujęciu nie ma także odniesienia się do polityki społecznej prowadzonej przez Hezbollah – jako złożonej organizacji z komponentem militarnym, ale także prowadzącej wieloaspektową działalność społeczną, edukacyjną, medialną itd. Autor ukazuje tę organizację jednowymiarowo – bez wnikliwego omówienia jej zakorzenienia i oddziaływania na szyitów libańskich.

Obok przypadkowo stosowanej terminologii, a bardziej o chaosie terminologicznym, w pracy także nie zadano sobie trudu z określeniem zakresu terytorialnego Bliskiego Wschodu. Wielkim nieobecny jest Liban, jedynie wzmiankowany bez próby zrozumienia y najnowszej historii Libanu i jego systemu politycznego, a przede wszystkim sytuacji politycznej i struktury wyznaniowej.

Zaproponowane przez Doktoranta nakreślenie sytuacji politycznej na Bliskim Wschodzie w XX wieku, stanowiącej podłoże dla powstania Hezbollahu, pozostawia wiele do życzenia. Przede wszystkim, w tej części pominięto wydarzenia najnowszej historii regionu, które miały znaczący wpływ na dynamikę polityczną, a także powstanie Hezbollahu. Zamiast tego zaprezentowano pobieżny opis i niespójny faktograficznie na temat Bliskiego Wschodu. Nieco lepiej się przedstawia opis aktywności terrorystycznej przypisywanej Hezbollahowi. O niektórych kwestiach Autor ledwie sygnalizuje, a mianowicie w jaki sposób kształtowały się wzajemne relacje polityczne, militarne, ideologiczne i wreszcie finansowe pomiędzy Hezbollahem a Iranem. Poza ogólnikowym i powierzchownym opisem, Autor nie podjął się poważniejszej analizy związanej z działaniami Izraela wymierzonymi w Hezbollah, nie wspominając już o sankcjach USA, a mianowicie w jaki sposób wpłynęły na finansowanie i szerzej funkcjonowanie libańskiego Hezbollahu.

Trzecia część pracy to opis pozycji i aktywności Hezbollahu w XXI w. Najważniejszym wątkiem jest wojna pomiędzy Hezbollahem a Izraelem w 2006 r. Autor próbuje wskazać na skutki gospodarczo-finansowe, a także w jakim zakresie był finansowany Hezbollah w czasie tego konfliktu i trudno poza dość ogólnikowym opisem dopatrzeć się analizy skutków tego konfliktu na profil działalności Hezbollahu. W tej części, Doktorant nie podjął się omówienia skutków inwazji USA na Irak, co także wpłynęło na aktywizację Hezbollahu, ale większym uchybieniem jest niemal całkowite pominięcie wojny domowej w Syrii i zaangażowania bojowników Hezbollahu, jak i Iranu w aktywnewsparcie dla reżimu Baszara al-Asada. Liczne ofiary poniesione bojowników Hezbollahu oraz rosnące koszty wynikające z finansowania Asada doprowadziły do wybuchu niezadowolenia szyitów

libańskich, który do tej pory był solidnym zapleczem dla Hezbollahu. Na deficyt pogłębionej analizy sposobów zewnętrznych jak i zewnętrznych sposobów finansowania Hezbollahu, nie są w żaden sposób nadmiar, a wręcz z upodobaniem nadużywana maniera cytowania, bez choćby do odniesienia się do treści cytatu.

IV. Bibliografia

Zakres przeprowadzonej kwerendy pozostawia także wątpliwości. Autor nie dotarł do niezwykle istotnych prac na temat terroryzmu m.in. Jongmana i Schmida, Sebastiana Wojciechowskiego czy Bruce'a Hoffmana. Brak odwołania się do powyższych autorów i ich prac może dowodzić jedynie o dość pobieżnie przeprowadzonej kwerendzie badawczej. Także w bibliografii nie odnotowane zostały odwołania do wywiadów eksperckich, o których Doktorant sygnalizował we wstępie pracy.

V. Ważniejsze uwagi szczegółowe

1. Autor nie podjął się zadania zdefiniowania oraz typologizacji zjawiska terroryzmu, a szerzej uprządkowania terminologicznego tego zagadnienia. Brakuje także jakiegokolwiek odniesienia do problematyki fundamentalizmu religijnego. Także nie udało w przekonujący sposób dowieść wykorzystania różnych instrumentów finansowych finansujących grupy terrorystyczne. Autor, jeśli już to sygnalizuje różne metody finansowania Hezbollahu, ale bez gruntowniejszej analizy tego zagadnienia.
2. W pracy pojawiają się błędne określenia jak np. religia mahometańska, islam nie jest przecież skoncentrowany na kulcie proroka Muhammada. Autor nie wnika w problematykę e złożoności etniczno-religijnej Libanu, a przecież stanowi ona niezwykle istotny kontekst funkcjonowania Hezbollahu.
3. Mimo iż, Hezbollah powstał także jako ruch oporu przeciwko izraelskiej inwazji na Liban w 1982 roku, brakuje ukazania, jak konkretnie Iran wpłynął na powstanie i rozwój Hezbollahu, jakie były jego motywy i jakie konsekwencje miało to dla regionu. Autor wielokrotnie podkreśla, że Iran działał w obronie swoich interesów i interesów szyitów, ale nie wyjaśnia, czym te interesy są w istocie, ani jak konkretnie były realizowane. Zamiast tego, Autor stosuje wręcz banalne stwierdzenia, takie jak "było to zasadne i logiczne", nie dostarczając czytelnikowi żadnej istotnej wiedzy na temat złożonych dynamik, które kształtowały powstanie Hezbollahu. Nie jest dostatecznie jasne, jakie były długoterminowe

skutki tego "ruchu oporu" dla Libanu, regionu i samego Iranu. Wszystko to sugeruje, że Autor nie zrobił wystarczającej ilości badań, a wiąże się to z poważnymi deficytami warsztatowo-metodologicznymi przez to jedynie dość pobieżnie i niekiedy chaotycznie opisano w pracy aktywności Hezbollahu i bardzo pobieżnie omówione zostały także źródła finansowania Hezbollahu.

4. Autor z upodobaniem wykorzystuje cytaty, przeplata nimi treść pracy. Problemem jest ich nadużywanie i wielokrotnie brak odniesienia się do treści cytatu, choćby krótkiego komentarza. Można odnieść wrażenie, że Autor wręcz ukrywa się za parawanem cytatów, bez wykazania własnych przemyśleń i wniosków.

5. Trudno powiedzieć, że wiele spostrzeżeń i ocen Autora za trafne, bowiem jest ich bardzo niewiele, wnioski są banalne i brakuje pogłębionej refleksji, a wynika to z niewłaściwej organizacji badań.

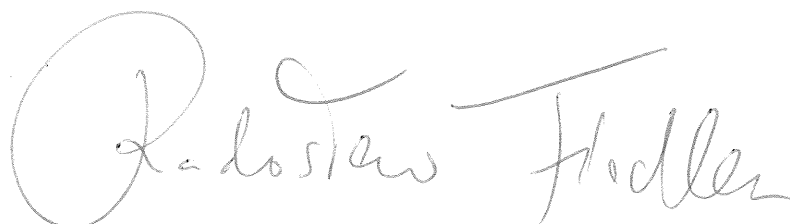
6. Praca w obecnej formie stanowi bardzo pobieżny, a zrazem dość chaotyczny opis oraz miejscami niespójny geograficznie oraz faktograficznie, a wynika to z nieprzemyślanej strukturze pracy i braku choćby jednej właściwie stosowanej metody badawczej.

VI. Konkluzje

Recenzowana rozprawa doktorska zawiera poważne deficyty pod względem stosowanej siatki pojęć jak i niewystarczającego wprowadzenia teoretycznego do zagadnienia terroryzmu, i brakiem typologizacji tego zjawiska. Autor także nie określił zakresu terytorialnego pracy, stosując dość dowolne, a zarazem bardzo pobieżne podejście do regionu Bliskiego Wschodu, który jest niezwykle skomplikowanym regionem pod względem etniczno-religijnym. Nie udało się ukazać także złożoności sytuacji społeczno-politycznej Libanu. Nie powiodło się Autorowi przanalizowanie zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych źródeł finansowania Hezbollahu. Zamiast tego dość luźno powiązane ze sobą wątki, w których trudno doszukać się odpowiedzi w jaki sposób finansowanie Hezbollahu wpływa na jego funkcjonowanie i cele. Należy podkreślić, że za równo pod względem merytorycznym jak i metodologicznym praca budzi bardzo wiele zastrzeżeń i ujęcie jest niespójne, a nadmiernie odwoływanie się do cytatów, niejednorodnie brak komentarza świadczą o poważnych brakach warsztatu badawczego. Autorowi nie udało się choćby minimalnie i dostatecznie zrealizować deklarowane w tytule zamierzenie badawcze. Treść zakończenia pracy potwierdza mankamenty koncepcji badawczej. Trudno także doszukać się w końcowej części spójnej odpowiedzi w postaci wniosków na pytania sformułowane we

Z przykrością stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgra Dawida Sawy nie spełnia wymogów określonych w art.187 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku. Wnoszę do Komisji UŁ ds. Stopni Naukowych w Dyscyplinie Nauki o Polityce i Administracji o niedopuszczenie Pana mgr Dawida Sawy do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

A handwritten signature in black ink, reading "Radosław Hodler". The signature is written in a cursive style with a large initial 'R'.